

Ústavně-právní výbor Senátu Parlamentu ČR

Zpravodajka výboru: JUDr. Daniela Kovářová

Zpravodajská zpráva k senátnímu tisku 70 – 14. funkční období

Výroční zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2022

I. Obecně

Veřejný ochránce práv (dále VOP) funguje na základě zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv. Tento zákon také stanoví jeho oprávnění. Podle nich VOP:

- a) působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod;
- b) provádí systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči, s cílem posílit ochranu těchto osob před mučením, krutým, nelidským, ponižujícím zacházením nebo trestáním a jiným špatným zacházením;
- c) vykonává působnost ve věcech práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací;
- d) provádí sledování zajištění cizinců a výkonu správního vyhoštění, předání nebo průvozu zajištěných cizinců a trestu vyhoštění cizinců, kteří byli vzati do vyhošťovací vazby nebo kteří vykonávají trest odnětí svobody;
- e) sleduje naplňování mezinárodní smlouvy upravující práva osob se zdravotním postižením;
- f) vykonává působnost ve věcech práva na volný pohyb občanů Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru a jejich rodinných příslušníků.

Podle § 23 zákona o VOP podává ombudsman každoročně do 31. března Poslanecké sněmovně souhrnnou písemnou zprávu o své činnosti za uplynulý rok. Zprávu současně zasílá Senátu, prezidentu republiky, vládě a ministerstvům a jiným správním úřadům s působností pro celé území státu a vhodným způsobem ji zveřejňuje.

II. Podrobněji

Předložená zpráva má 15 částí: legislativní doporučení; dopady války na Ukrajině; ochrana práv dětí; rodina, práce a zdraví; sociální zabezpečení; veřejný pořádek; stavební řád a životní prostředí; justice, migrace, finance; omezování osobní svobody; rovné zacházení a diskriminace; lidé s postižením; srozumitelnost úředních text; zahraniční vztahy; média a komunikace; kancelář VOP. Schválený rozpočet VOP na rok 2022 činil 158,318 milionu korun, čerpání pak 161,044 milionu korun (upravený rozpočet). Závazný limit počtu zaměstnanců kanceláře pro rok 2022 činí 2164,25 zaměstnance, skutečný průměrný přepočtený evidenční počet zaměstnanců 165,48.

Zajímavá pro zákonodárce jsou legislativní doporučení z první kapitoly. VOP navrhuje Poslanecké sněmovně, resp. vládě novelizovat zákon č. 08/2006 Sb., o sociálních službách, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, změnit sazebník poplatků (přílohu zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích), prodloužit „milostivé léto“, odpustit mimořádné penále, přesunout část exekucí a výkonu rozhodnutí ze soudů na celní úřad a přijmout zákon o ústavní výchově dětí. V této souvislosti lze ovšem učinit výhradu, zda přísluší VOP doporučovat Poslanecké sněmovně a vládě zákonodárné kroky s politickým a ekonomickým dopadem, obzvláště s odůvodněním typu: „*Ani po zvýšení totiž příspěvek nepomůže lidem s nejvyšší potřebou podpory. Celý systém podpory pro osoby s postižením by se měl zásadně změnit.*“ (viz str. 10). Podobně je diskutabilní oprávnění VOP vést šetření a formulovat doporučení v otázkách dluhů (viz formulace na str. 86: „*Pokud zákonodárci návrh schválí, dostanou lidé šanci zbavit se za výhodných podmínek dluhů na daních a dalších vybraných dluhů vůči úřadům.*“).

V roce 2022 kancelář VOP vyřídila 18.016 podnětů, z nichž se 10.415 týkalo očkovací vyhlášky, a ukončila 792 šetření, v nichž **konstatovala 652 případů, kdy se úřady dopustily pochybení**. Pouze v 5 kritizovaných případech úřady chybu neuznaly a ombudsman musel přistoupit k sankci, tedy informovat nadřízený úřad, případně veřejnost. Jednotlivé tematicky zaměřené kapitoly jsou členěny na informace o změně pravidel v důsledku činnosti VOP, o pomoci občanům a o vzájemně komunikace se stěžovateli a institucemi. V závěrech významně akcentuje kritika přílišného formalismu, dlouhé lhůty a nedostatek respektu k účastníkům řízení a právům občanů, což se zejména týká nezletilých.

Vzhledem k mediálně často zmiňované diskriminaci a porušení rovného zacházení stojí za zmínku pasáž věnovaná této problematice. V roce 2022 vyřídila kancelář VOP celkem 527 podnětů. Z tohoto počtu se 296 podnětů netýkalo některého ze zákonných diskriminačních důvodů. v 11 případech nedošlo k diskriminaci, v 6 případech nebylo možné diskriminaci prokázat, ve 168 případech kancelář doporučila stěžovatelům, jak mohou dále postupovat, a **pouze ve 3 případech k diskriminaci došlo**.

Vzhledem k tomu, jak složité jsou úřední materiály včetně zákonů a dalších právních norem, může být i pro členy zákonodárných sborů inspirativní 12. kapitola týkající se

srozumitelnosti textu. Ukazuje se totiž, že „*lidé často nerozumějí, co jim úřady píší*“ (viz str. 123 předložené zprávy). Kancelář VOP se proto rozhodla prosazovat srozumitelné psaní úředních textů a její zaměstnanci se zástupci ministerstev dospěli k závěru, že srozumitelné psaní vyžaduje celkovou změnu přístupu na úřadech, kterou musí podpořit nejvyšší vedení. VOP proto jedná s úřady (zejména s Českou správou sociálního zabezpečení, Ministerstvem práce a sociálních věcí nebo s pracovníky odboru azylové a migrační politiky a sekce pro státní službu Ministerstva vnitra) o tom, **jak se dají srozumitelně napsat jejich konkrétní písemnosti**. K tomuto tématu sestavují pracovní skupinu ze zástupců ministerstev, krajských úřadů a dalších odborníků. Ta bude mít za úkol zmapovat překážky srozumitelného psaní i dobrou praxi a výsledky zjištění posléze společně prosadit do praxe.

III. Stanovisko zpravodajky

Agenda VOP je upravena zákonem, což má také přímý dopad na jeho činnost i na obsah výročních zpráv. Předložená zpráva za rok 2022 je zpracována přehledně a čtivě, graficky moderně a barevně a je doplněna řadou ilustračních fotografií. Jednotlivé kapitoly jsou stručné a čtenář se v nich dobře orientuje, protože se opakují části nazvané *Měníme pravidla*, *Pomáháme* a *Mluvíme*. Mírnou výtku ke srozumitelnosti lze vyjádřit ve vztahu k číslům a statistikám (resp. k jejich nepříliš zřetelnému grafickému ztvárnění), nad jejich významem se čtenář musí chvíli zamýšlet, aby pochopil, jak byla myšlena.

Ke zprávě nemám jako zpravodajka vážnější připomínky s výjimkou výše formulovaných a doporučuji ji vzít na vědomí.

IV. Návrh usnesení

VÝBOR

Doporučuje

- I. Senátu Parlamentu České republiky vzít Výroční zprávu o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2022 na vědomí.**

Určuje

- II. Zpravodajkou výboru k projednání na schůzi Senátu senátorku **Danielu Kovářovou**;**

Pověřuje

III.

předsedu výboru senátora **Tomáše Goláně**, aby s tímto usnesením seznámil předsedu Senátu Parlamentu České republiky.

27. dubna 2023

JUDr. Daniela Kovářová